

$$\Omega = 2/3\Lambda (c^2/H^2)$$

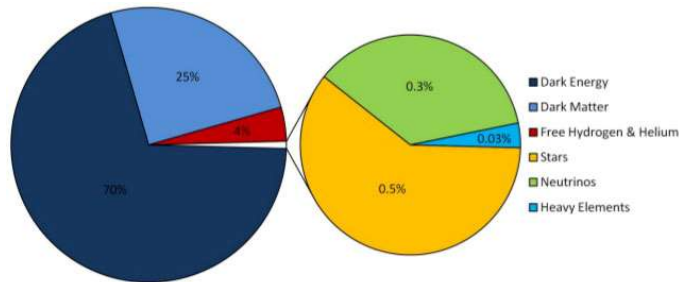
თანამედროვე კოსმოლოგიური მოდელი

λ -CDM

Lambda - კოსმოლოგიური მუდმივა (ფარული ენე)

Cold Dark Matter – “ცივი” ფარული მასა

“ცივი” = ფარული მასის “აირის” დაბალი “წნევა”

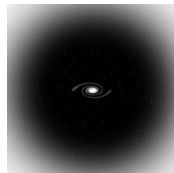

ფარული მასის განაწილება

ფარული მასის განაწილების შესწავლა:

1. გალაქტიკებში;

ვარსკვლავების ბრუნვის დინამიკა;

2. გალაქტიკების გროვებში;

გალაქტიკების მოძრაობის დინამიკა;

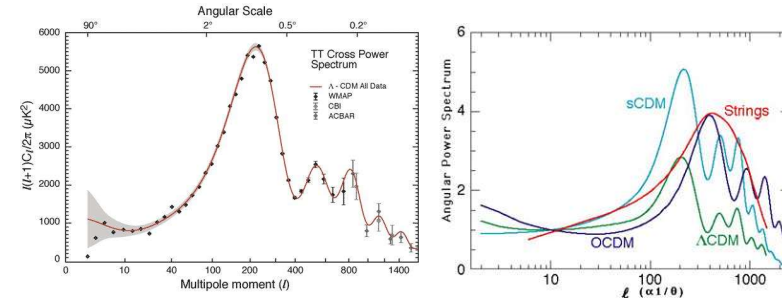
3. დიდ მასშტაბებზე;

გრავიტაციული ლინზირება;

რიცხვითი მოდელირება;

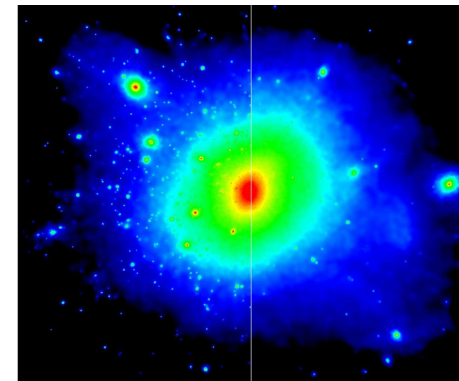
λ -CDM

რატომ λ -cdm?

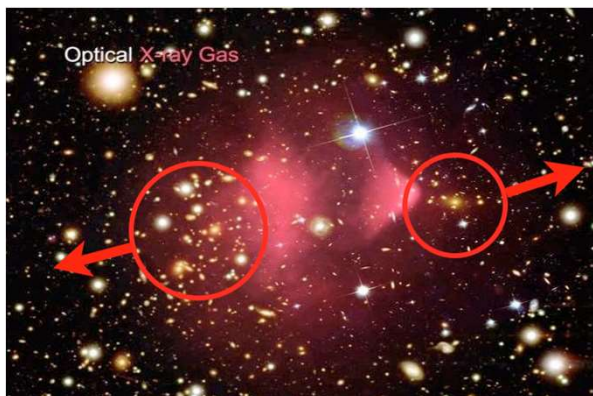
ფარული მასის განაწილება

“ცივი” ფარული მასა: ფარული მასის “სითხის” წნევა დაბალია, მაგრამ არა ნულოვანი.

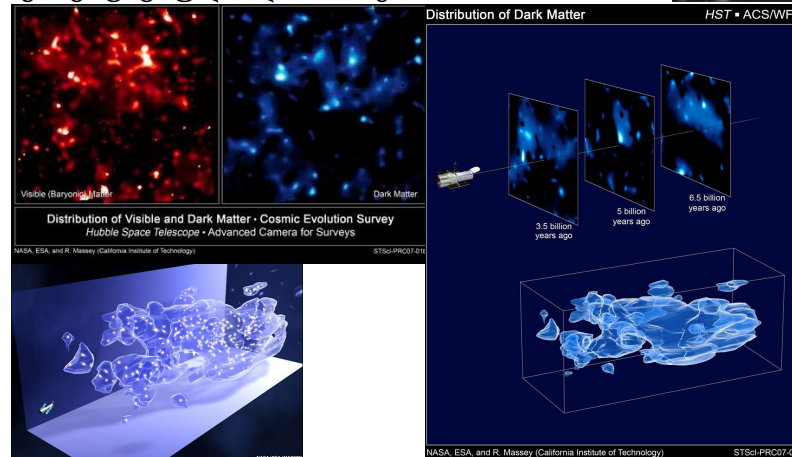
ფარული მასის განაწილება

“ვირიალის მასის” შეფასება გალაქტიკათა კლასტერებში

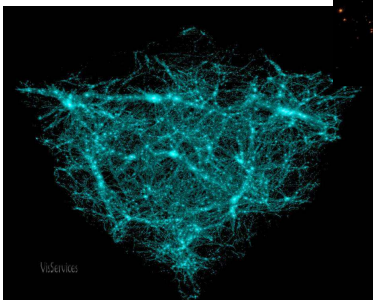
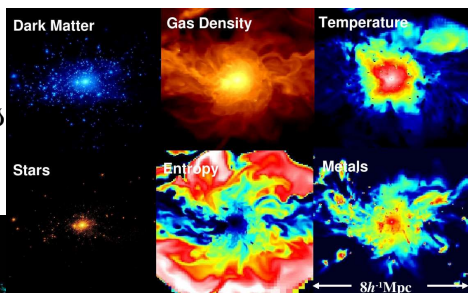
ფარული მასის განაწილება

გრავიტაციული ლინზირება:

ფარული მასის განაწილება

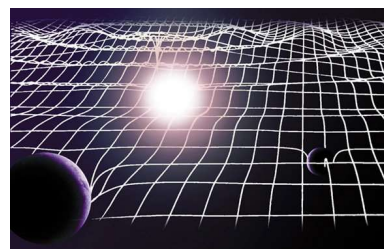
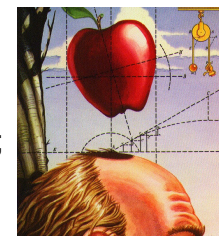
რიცხვითი
მოდელირება:
გალაქტიკების
ჯგუფები

გრავიტაციული
ფრაგმენტაცია
ადრეულ სამყაროში

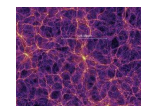
გრავიტაცია დიდ მასშტაბებზე

მცირე მასშტაბები:
ნიუტონის მსოფლიო
მიზიდულობის კანონი;

დიდი მასშტაბები?

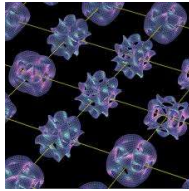
საშუალო მასშტაბები:
აინშტაინის
გრავიტაცია;

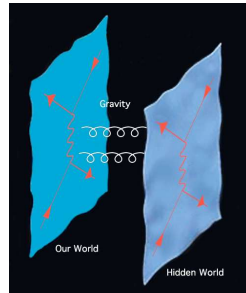

გრავიტაცია დიდ მასშტაბებზე

თანამედროვე ველის თეორიები
სიმეტრიები და სუპერსიმეტრიები
(მაღალგანზომილებიანი სივრცე)

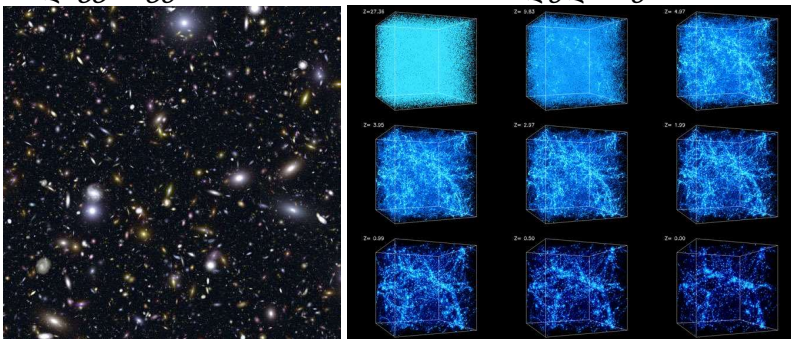
სიმები, ბრანა
გრავიტაციის
დიდმასშტაბოვანი
მოდელირება,
ბრანების
ურთიერთქმედება

სტრუქტურის ფორმირება

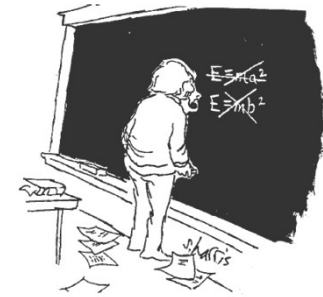
გალაქტიკების დღევანდელი განაწილება უნდა
ჩამოყალიბებულიყო სამყაროს სტრუქტურის
ფორმირების დროს (ჯუჯა გალაქტიკების სიმცირე)
დაკვირვება

მოდელირება

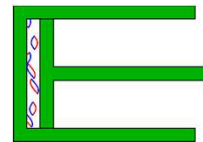

კოსმოლოგიური მუდმივა

კოსმოლოგიური მუდმივა
პირობითად აღნიშნავს
ვაკუუმის ენერგიას,
რომელიც იწვევს
სივრცის გაფართოებას

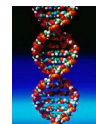
$$R_{\mu\nu} - \frac{1}{2}Rg_{\mu\nu} + \Lambda g_{\mu\nu} = \frac{8\pi G}{c^4}T_{\mu\nu}$$

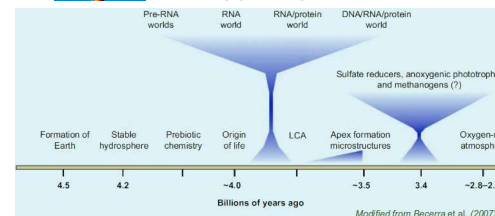
ვაკუუმის ენერგიის
სიმკვრივე მუდმივია

სიცოცხლე დედამიწაზე

დედამიწა ჩამოყალიბებისას
იყო ცხელი ციური
სხეული

სიცოცხლე
განვითარდა
მოგვიანებით

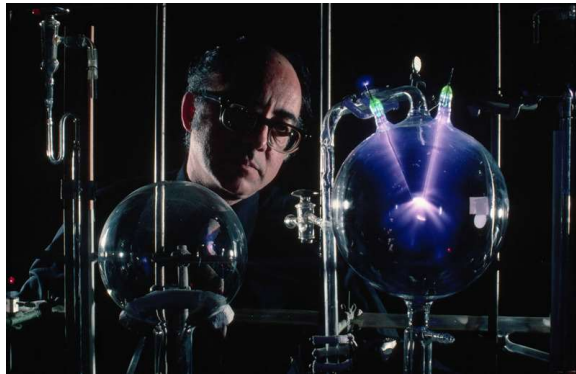

აბიოგენეზი

არაორგანული ნივთიერებებიდან ორგანული
ნაერთების სინთეზი

მილერის ექსპერიმენტი: “სიცოცხლის დაბადება”

(Miller 1953)

აბიოგენეზი

პლანეტის ატმოსფეროს პირობებში ორგანული
ამინომჟავების სინთეზი

$(\text{H}_2\text{O}, \text{CO}_2, \text{NH}_3, \text{H}_2)$

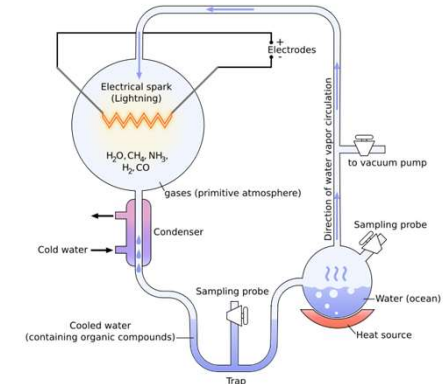

20-მდე ამინომჟავა

HCN (ციანიდი)

ადენინი

რთული ფორმების სინთეზი

ამინომჟავები, რნმ, დნმ, მცენარეები, ცოცხალი
ორგანიზმები, ..., ცივილიზაცია

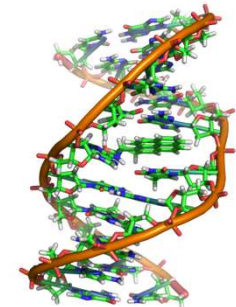

ასტრობიოლოგია

სიცოცხლის წარმოშობის და ევოლუციის შესწავლა
კოსმოსში (არამიწიერი ბიოლოგიური ფორმები)

ნახშირბადოვანი სიცოცხლე
(დნმ)

მარსი
“ცუდი
ასტრონომია”

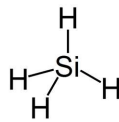

ასტრობიოლოგია

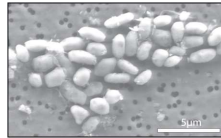
არა-ნახშირბადოვანი სიცოცხლე?

ჰიპოთეტური ბიოლოგიური ფორმები

- სილიციუმის “ორგანული ფორმები”
- ფოსფორი “ორგანული ფორმები”

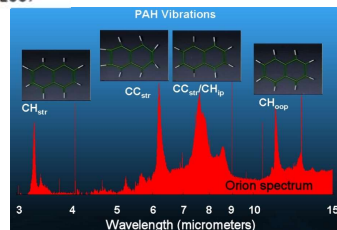
- დარიშხანის ბაქტერია?
(Nasa 2010)

ორგანული ნივთიერებები კოსმოსში

IRAS16293-2422	HCOOH, CH ₃ CHO, CH ₃ OCHO, CH ₃ OCH ₃ , HCOOCH ₃ , CH ₃ CN, C ₂ H ₅ CN, CH ₃ CCH	Gazaux et al. 2003 ; Kuan et al. 2004; Bottinelli et al. 2004b; Chandler et al. 2005; Remijan & Hollis 2006
NGC1333-IRAS4A	HCOOH, HCOOCH ₃ , CH ₃ CN	Bottinelli et al. 2004a, 2007, 2008
NGC1333-IRAS4B	HCOOCH ₃ , CH ₃ CN	Sakai et al. 2006, Bottinelli et al. 2007a
NGC1333-IRAS2A	CH ₃ CN, CH ₃ OCH ₃	Jorgensen et al. 2005; Bottinelli et al. 2007

[2009]
Propanal (CH₃CH₂CHO)
Propenal (CH₂CHCHO)
Cyanoallene (CH₂CCCHN)

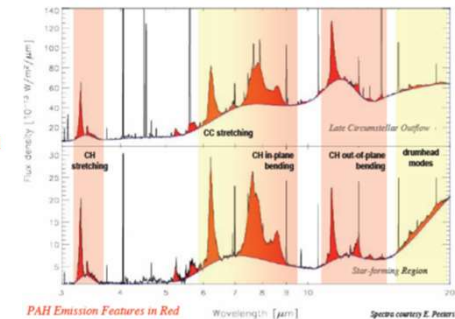
ორგანული ნივთიერების სპექტრი

ნახშირბადის სამი ტიპის ბმა სინათლის სპექტრში ტოვებს სხვადასხვა შთანთქმის ხაზებს

sp $H-C\equiv C-H$ Triple bond

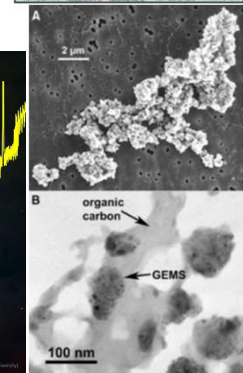
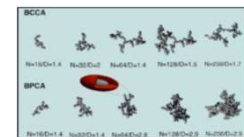
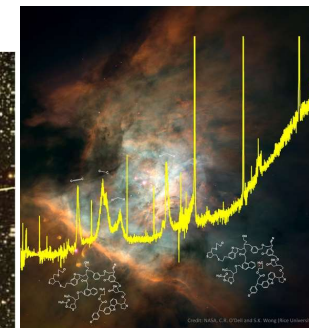
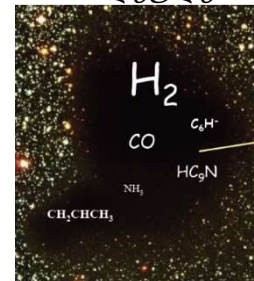
sp^2 $H_2C=CH_2$ Double bond

sp^3 H_3C-CH_3 Single bond

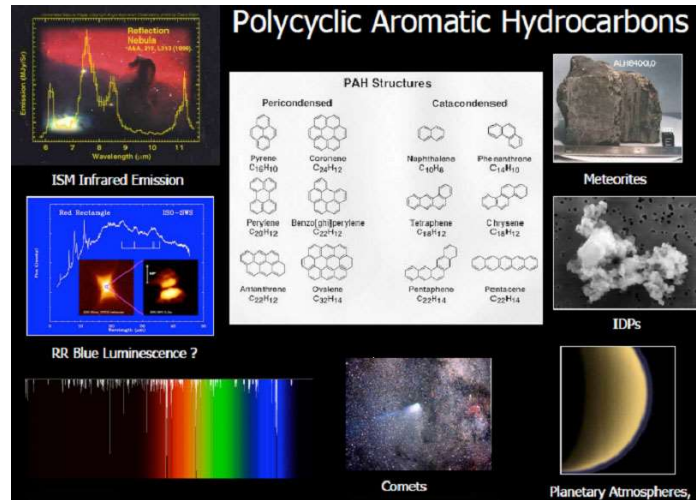
ორგანული ნივთიერება კოსმოსში

- პლანეტშიორისი მტვერი
- მოლეკულური ღრუბლები
- პროტოპლანეტარული დისკები
- კომეტები
- ნისლეულები

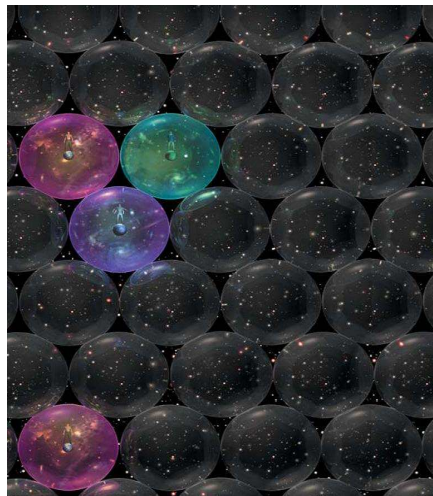
არომატული ნახშირწყლები

სამყაროები

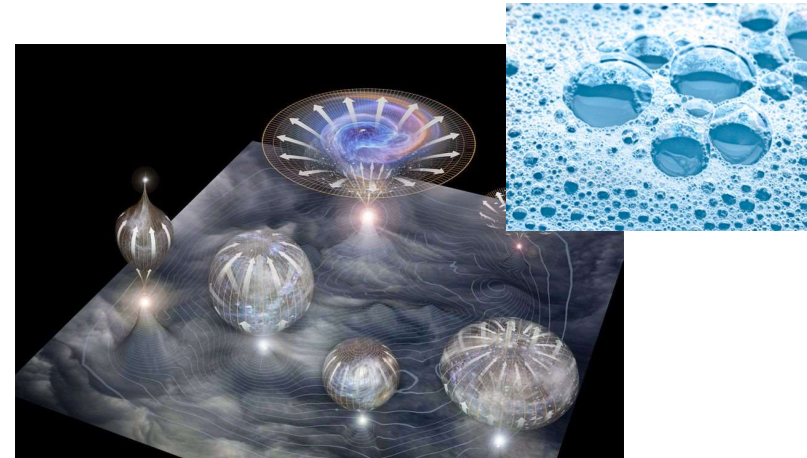
Universe
სამყარო

Multiverse
სამყაროები

კოსმოსური ინფლაცია

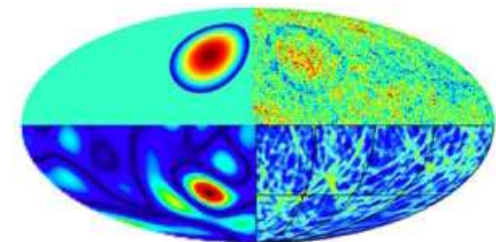
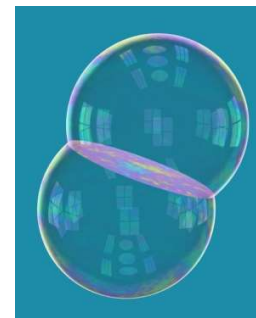
სამყარო წარმოიშვა საწყისი ბუმტისაგან: ქვანტური ქაფი

სამყაროები

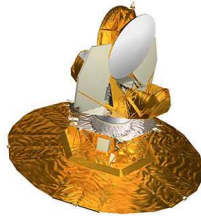
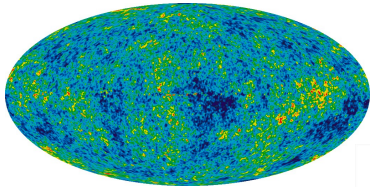
მრავალი სამყაროს არსებობის ჰიპოთეზის დაკვირვებითი ტესტი: ლაქები რელიქტური ფონის გამოსხივებაში.

ჰიპოთეზა: სამყაროების დაჯახების ნაკვალევი?

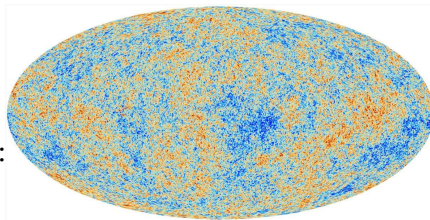

რელიქტური ფონის კვლევა

Wilkinson Microwave Anisotropy Probe
WMAP 2011: 7 წლის მონაცემები

PLANCK 2013:

ანთროპული პრინციპი

ჩვენი სამყაროს ევოლუცია:
ძირითადი ფაქტორი – ინფლაცია

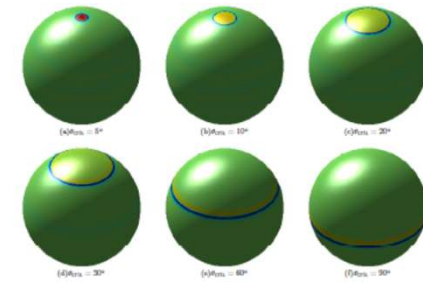
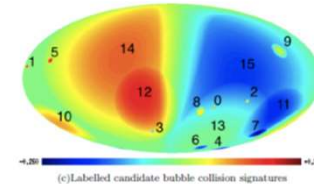
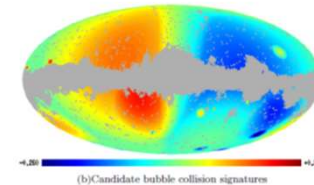
ექსპონენციალური გაფართოება:
სამყაროს თვისებები
დამოკიდებულია საწყის
ქვანტურ (სტოქასტურ) შემფოთებებზე

ქვანტური ქაფის სხვა ბუმტებში სავარაუდოდ სხვა
პირობებია: სივრცის სიმრუდე, გრავიტაციული
მუდმივა, ელემენტარული ნაწილაკები,
ელექტრონის მუხტი და მასა ...

სამყაროების დაჯახება

ადრეულ ეპოქაში სამყაროების დაჯახების ნაკვალევი?

“პარალელური” სამყაროები

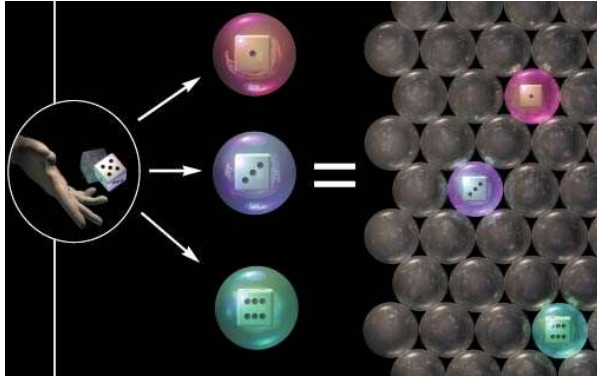
სხვადასხვა სამყაროში ჩამოყალიბდა სხვადასხვა
ფიზიკური პირობები (ჰიპოთეზა)

- სიცოცხლე, ინტელექტი ☺
- სიცოცხლე ინტელექტის გარეშე;
- ძლიერი გრავიტაცია: შავი ხვრელები;
- სუსტი გრავიტაცია: სამყარო პლანეტების გარეშე;
- ძლიერი “სუსტი ურთიერთქმ.”: ძლიერი რადიაცია;
- სუსტი “ძლიერი ურთიერთქმ.”: სუსტი თერმობირთ.
- სუსტი “ელ.მაგ ურთიერთქმ.”: სიბნელე
- ბევრი ფარული მასა: მატერიის არ არსებობა;

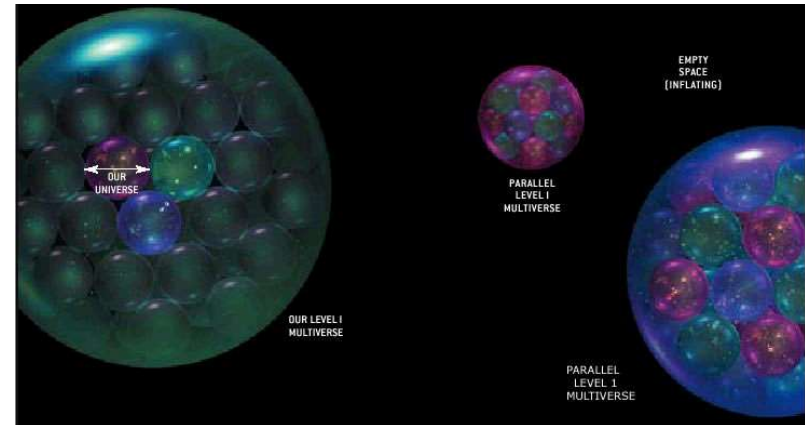
სამყაროები

სიცოცხლის არსებობისათვის საჭირო ფიზიკური
სამყაროს პირობების ჩამოყალიბება ნაკლებად
აღბათურია

სამყაროების ჯგუფები?

ჰიპოთეზა (ფანტაზია)

www.tevza.org/home/course/universe2019